

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Liuda Pargaliauskienė **RG-50.473*0176**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pirmiausia norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte. Koks jūsų vardas ir pavardė?

Liuda Pargaliauskienė: Liuda Pargaliauskienė.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais esate gimusi?

Liuda Pargaliauskienė: 1931.

Alicija Žukauskaitė: Ir kur?

Liuda Pargaliauskienė: Skuodo mieste.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar Skuode buvo daug žydų?

Liuda Pargaliauskienė: Daug buvo. Turėjo savo parduotuvių daug, turėjo fabriką, sagų fabrikas ant kampo buvo, batų fabrikėliai maži buvo. Taip kad buvo jų užtektinai, kiek aš atsimenu. Čia parduotuvės buvo centre žydų visur. Ir medžiagų, ir silkių, ir saldainių, - visko ten buvo.

Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kur jūs gyvenote?

Liuda Pargaliauskienė: Mes gyvenome čia, Laisvės gatvėje, pačioje pradžioje, mama turėjo kirpyklą, mes ten visi gyvenome. Šeimnininkai turėjo tris namus, du buvo prie gatvės, o vienas kieme. O tuose kituose namuose dar vieni lietuviai gyveno, o daugiau visi kiti žydai. Ir siuvėjai, ir rabino šeima, ir tokio biznieriaus šeima.

Alicija Žukauskaitė: Tai šeimnininkai buvo kas?

Liuda Pargaliauskienė: Lietuviai.

Alicija Žukauskaitė: Tai pas juos nuomavosi butus?

Liuda Pargaliauskienė: Taip, ir mes nuomavomės, ir žydėliai nuomavosi, ir visi gyvenom vienam kieme. Vaikai buvom, žaidėm, ir taip sekėsi tas gyvenimas toks.

Alicija Žukauskaitė: Ir rabinas ten gyveno?

Liuda Pargaliauskienė: Jo šeima, jo mama ar sesuo, tokia sena moteris.

Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kaip pasikeitė jūsų gyvenimas?

Liuda Pargaliauskienė: Na, iš pradžios užėjo vokiečiai... Apie vokiečių laikus norit? Tai va, iš pradžių užėjo vokiečiai, mus iškraustė iš to didelio namo į mažą namelį, mamą su kirpykla, ir užėmė štabas visą tą namą didelį. Šeimnininkai išvažiavo į savo ūkį į kaimą gyventi. O čia buvo vokiečių štabas. Nežinau, kelias savaites jis pabuvo, ir atvažiavo sunkvežimiai trys. Aš nemačiau, mes dar miegojom, bet mama atsikėlė kirpyklos tvarkyt, ir sakė iš vienos mašinos iššokinėjo labai daug ir kareivių, ir civilių, pradėjo šaudyt, nušovė sargybinį štabo, kuris ten stovėjo, išpradėjo padegamosiomis kulkomis. Mes išbėgom į kitą namelį tokį, ten buvo žemaitiškas kaminas taip vadinamas, pasislėpėm pas Vaitelavičių. Paskui šaudėsi, šaudėsi, mes išbėgom į kaimą. Po kelių dienų grįžom, tai buvo vieni pelenai, - visas miestas sudegęs. Tai mes apsigyvenom pas savo močiutę čia, kitoj gatvėj. O paskui po biškį grįžom atgal. Nieko nebeturėjom, viskas buvo sudegę, taip kad susirinkom ką iš kur, kokių baldų, ir gyvenom taip.

Alicija Žukauskaitė: Kai vokiečiai atėjo ir nutarė įrengti tam dideliame name štabą, tai jie iškraustė visus, ne tik jus?

Liuda Pargaliauskienė: Mus iškraustė, o žydus išvarė. Žydus išvarė į šaulių salę (Šaulių organizacijos salę). Čia buvo tokia vadinama šaulių organizacija, buvo salė, ten žydus suvarė visus, ten juos uždarė.

Alicija Žukauskaitė: O jūs matėt, kaip žydus išvarė?

Liuda Pargaliauskienė: Aš mačiau.

Alicija Žukauskaitė: Kaip tai buvo, papasakokit.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Liuda Pargaliauskienė: Atėjo pora kareivių vokiškom uniformom, paskui baltais raiščiais kitas, ir ten jie su ryšulėliais (žydai)... Iš to kiemo kaip varė aš mačiau, o kitų mieste nemačiau. Tai va, su šautuvu išvarė į senamiestį.

Alicija Žukauskaitė: O tas su baltu raiščiu, jis turėjo ginklą?

Liuda Pargaliauskienė: Ot, negaliu pasakyt, negaliu pasakyt, tikriausiai turėjo.

Alicija Žukauskaitė: O kokia kalba kalbėjo jie.

Liuda Pargaliauskienė: „Raus, raus“, - vokiškai kalbėjo, o kokia ten kalba tarp savęs?..

Mama mus uždarė, neleido žiūrėti. Buvo saviškiai žmonės (žydai), žinau, kad tėvai verkė, gailėjosi tų žydelių.

Alicija Žukauskaitė: Tai kiek iš viso tų žydelių gyveno tam name?

Liuda Pargaliauskienė: Krenis su vaikais gyveno, tas siuvėjas gyveno, kaldras (patalynę) siūdavo, paskui gyveno rabino šeima, paskui tokia senutė, jos dukterys gyveno Kaune.

Na, kokį... gal dešimt iš viso buvo žmonių su vaikais.

Alicija Žukauskaitė: Ir jie paskui buvo šaulių salėj?

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs matėt juos uždarytus šaulių salėj?

Liuda Pargaliauskienė: Ne, nemačiau, bet aš matydavau, kaip juos varydavo dirbt į griuvėsius kokius, mačiau porą kartų, kad pravarė.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs matydavot apskritai žydus, ar tuos savo kaimynus?

Liuda Pargaliauskienė: Aš matydavau žydus.

Alicija Žukauskaitė: O savo kaimynus po to ar matėt dar kada nors?

Liuda Pargaliauskienė: O tų savo kaimynų artimų nemačiau, nė to rabino. Čia ant kampo netoli mūsų buvo toks sagų fabrikėlis, sagas gamino, tai tą jo savininką mačiau, paskui kitą tokią moterį mačiau. Daug tų žydelių buvo mieste, aš visų nepažinau, žinot, dar tokia paauglė buvau.

Alicija Žukauskaitė: Tai sakykit, atvažiavo trys sunkvežimiai, prasidėjo mūšis, teisingai?

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Tarp rusų ir vokiečių, jei aš teisingai supratau?

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Ir kai mūšis baigėsi, jūs visą mūšį buvot pasislėpę?

Liuda Pargaliauskienė: Taip, mes buvom, kol nustojo šaudytis.

Alicija Žukauskaitė: Ir kai nustojo šaudytis, kaip atrodė miestelis?

Liuda Pargaliauskienė: Visur degė, rūko dūmai, visas miestelis garavo. Baisiausiai... Ten visi žydų namai sudegė. Čia prieky, senamiesty, kažkas paliko, o ten viskas degė. Visur degė baisiausiai. Vienos liepsnos.

Alicija Žukauskaitė: Ar buvo matyti gatvėse žuvusių?

Liuda Pargaliauskienė: Buvo matyti. Rusų kareivių mačiau, vienas dar su ranka rodė – gert, bet kur mes, mes pačios išsigandusios. Tėvas pro vieną langą iššoko, mes su mama ir sesuo pro kitą langą. Ir paskui tik susitikom po kiek dienų.

Alicija Žukauskaitė: O tas rusas buvo sužeistas?

Liuda Pargaliauskienė: Taip. O paskui vėl vokiečiai buvo. O paskui mes persikraustėm čia gyvent, tai mama įsirusė savo vėl kirpyklą, tai vokiečiai ateidavo kirptis, o žydeliai buvo uždaryti visi.

Alicija Žukauskaitė: Ir ką jūs matėt po to, kai jūs pargrįžot, kai čia apsigyvenot? Kas vyko mieste, kaip viskas atrodė?

Liuda Pargaliauskienė: Viskas buvo sudegę, viskas išdegę, visur griuvėsiai, ir tuos žydus kažkur varinėjo, dirbt kažką varinėjo, matydavom, būreliais eidavo. Mama dar davė vienam duonos, tai tas kareivis su šautuvu į kuprą (į nugarą trenkė), - kam duodi? Matyt, savo pažyстамą buvo sutikusi, tai parėjusi sako, man taip skaudžiai uždrožė per nugarą. O paskui vakarais girdėdavom – tėvas su mama atsibusdavo, sakydavo, Jėzau, jau šaudo, jau šaudo. Matyt, tas garsas (gandas) buvo, kad žydus šaudo, bet aš asmeniškai nemačiau, kadangi naktimis būdavo. Bet paskui buvo tos duobės prie kapų.

Alicija Žukauskaitė: Kiek kartų esat girdėjusi, kad šaudo?

Liuda Pargaliauskienė: Porą kartų.

Alicija Žukauskaitė: O tos duobės, kur sakėt, prie kapų, ar matėt tas duobes?

Liuda Pargaliauskienė: Tai jau užkastos jos buvo. Bet nelabai giliai užkastos buvo, nes matėsi ir batas, ir...

Alicija Žukauskaitė: Tai buvote nuėjusi?

Liuda Pargaliauskienė: Na, tai mūsų ten kapinės, tėvai palaidoti, bočeliai (seneliai).

Alicija Žukauskaitė: Paaiškinkit man smulkiau, kokioj vietoj buvo tos duobės. Pačiam Skuode?

Liuda Pargaliauskienė: Nu, čia Kūlų kaimas vadinosi. Čia pat iki geležinkelio stoties, antroj pusėj kelio. Yra geležinkelio stotis, o kitoj pusėj kapinės. Tai už tų kapinių tokios žvyroduobės. Tai tose žvyroduobėse šaudydavo. Ten dabar paminklas yra pastatytas, - žydų šaudymo vieta.

Alicija Žukauskaitė: Tai tos duobės buvo žvyroduobių viduje?

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Ir jums teko matyti tas duobes?

Liuda Pargaliauskienė: Nu, taip. Ten eidavom į upelį vandens pasisemt kapams palaistyti ir matydavom. Sakydavo, čia yra sušaudyti, šaudė čia. Taip...

Alicija Žukauskaitė: O kiek laiko po šaudymo jūs matėt tą vietą?

Liuda Pargaliauskienė: Tai jau buvo daug laiko praėję. Tai mes buvom ir į kaimą išvažiuavę, ir čia grįžę. Paskui, žinau, ejom kapus laistyt su mama, tai vot pasakojo, kad čia taip yra.

Alicija Žukauskaitė: Bet jūs minėjot, kad negiliai buvo užkasta, kad batas matėsi.

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs pati matėte?

Liuda Pargaliauskienė: Taip, aš pati mačiau. O paskui, matyt, ten dar užstumdė (užmetė žemių), kad ten paskui nebeliko nieko.

Alicija Žukauskaitė: Paaiškinkit man, kaip atrodė ta žvyroduobė, kokio didumo ji galėjo būti ir kokio gilumo? Pati žvyroduobė?

Liuda Pargaliauskienė: Ten anksčiau veždavo žvyrą statyboms. Giloka ta duobė buvo, didelė tokia. Toks skardis. Prie kapų toks skardis, ir tam skardy ta žvyroduobė. Iš ten veždavo žmonės (žvyrą), kaip seniau – su arkliais, prakasta buvo, gerokai didelė.

Alicija Žukauskaitė: O kiek ten duobių buvo, kaip jūs prisimenat, kur jau šaudė?

Liuda Pargaliauskienė: Ten iškasti buvo tokie ilgi kanalai. Nežinau, kiek ten duobių. Tokie ilgi kanalai.

Alicija Žukauskaitė: Gerai, kanalai. Kiek tų kanalų ten galėjo būti?

Liuda Pargaliauskienė: Ot, nežinau, negaliu pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: O ilgumo kokio maždaug galėjo būti?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Liuda Pargaliauskienė: Na, kokį 10 metrų gal. Tiksliai negaliu pasakyti, kad jau tiek, tiek, tiek. Buvo jie ten šaudomi, buvo jie ten laidojami, paskui buvo užkasami, ten yra paminklas pastatytas.

Alicija Žukauskaitė: Tai tas šaudymas, kurį jūs galėjote girdėti, kur jis galėjo vykti, kaip jums atrodo?

Liuda Pargaliauskienė: Tai ten ir šaudė, Kūluose tuose, o čia tiesiai viskas girdėti.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs girdėdavote šaudymą nuo šitų žvyrduobių?

Liuda Pargaliauskienė: Na, taip.

Alicija Žukauskaitė: Koks atstumas galėjo būti nuo tos vietos, kur jūs gyvenot iki tų žvyrduobių?

Liuda Pargaliauskienė: Tiesiai kokie du kilometrai, aplinkui važiuojant kokie trys. Ten ta salvė – trrrrrrr, daug, ne taip, kad po vieną. Taip aš atsimenu.

Alicija Žukauskaitė: Tai žydai buvo uždaryti šaulių salėje.

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Ar toli buvo šaulių salė nuo tos vietos, kur jūs paskui gyvenot?

Liuda Pargaliauskienė: Mes visą laiką centre gyvenom, o ta šaulių salė už upės čia pat.

Alicija Žukauskaitė: O nuo šaulių salės yra tekę ką nors girdėti?

Liuda Pargaliauskienė: Ne. Ten jie buvo. Ką jie ten valgė, nežinau nieko, nieko negaliu pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs girdėdavot tą šaudymą nuo tų žvyrduobių, ar jūs tada žinojot, kad būtent tose žvyrduobėse vyksta tas šaudymas?

Liuda Pargaliauskienė: Taip, tėvai kalbėjo, ir mes girdėjom, kad sako, šaudo žydus. Tai tėvai – suaugę žmonės, jie suprato.

Alicija Žukauskaitė: Kad būtent tose žvyrduobėse?

Liuda Pargaliauskienė: Taip. O dar kitus čia prie šaulių salės pašaudė. Gal būt ir tas šaudymas girdėjosi, žinot, aš dabar negaliu pasakyti tiksliai. Prie šaulių salės irgi yra kapai, ten irgi šaudė. Senesnius kokius šaudė ar ten ką. Bet ten irgi šaudė.

Alicija Žukauskaitė: Kas atsitiko su žydų turtu, kai žydai buvo suvaryti į šaulių salę arba kai jų iš viso nebeliko?

Liuda Pargaliauskienė: Tai čia daug sudegė žydų namų. Buvo tokie senelių namai klebonijoje, tai ten suvežė žydų turtą. Ten tokių visokių spintelių, bufetų (indaujų). Ten viskas buvo sudėta, ir dalino tiems padegėliams. Nežinau, ar viską dalino, ar ne. Ten toks kunigas Jankauskas buvo, mūsų kapelionas, tai jis ten vadovavo tam paradui visam.

Alicija Žukauskaitė: Jūs matėt tą kapelioną tenai?

Liuda Pargaliauskienė: Taip, jis mums dėstė tikybą mokykloje. Žinojau. Dabar gal nepažinčiau.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs praeidama pro šalį matėt ar eidama į bažnyčią, kaip jūs jį matėt ten, kokiom aplinkybėm?

Liuda Pargaliauskienė: Jis ten vaikščiodavo aplinkui, visi pasakojo, kad jis dalino.

Alicija Žukauskaitė: Bet jūs matėt, kaip jis ten vaikščiojo?

Liuda Pargaliauskienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: O daug ten tų baldų buvo suvežta?

Liuda Pargaliauskienė: Negaliu pasakyti, kiek ten buvo belikę nuo degimo.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs irgi buvote padegėliai, tai gal ir jums ką nors davė?

Liuda Pargaliauskienė: Aha, mama buvo parsivežusi tokią spintelę. Tėvas buvo parnešęs tokią spintelę. Taip ilgai mes nenešėm į kambarį jos. Tokia nedidelė. Kažkaip žiauriai

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

labai... Pakui pasidėjo, kadangi nieko neturėjom. Absoliučiai. Mokyklos suolą turėjom pasidėję virtuvėj atsisėt. Mes su seseria sėdim ir valgom patenkintos ant mokyklos suolo. Žinot, kaip vaikams rūpi ten labai kas... Na va, tokią spintelę mažutę turėjom. Mama nenešė ilgai į vidų, paskui sako, reikia nešt, pasidėt ką nors... Bet tas nieko daug nepapuošė mūsų namų, užtai kad nieko daug ten negalėjai sudėt.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.